

Environmental Barriers to Participation in Physical Activity: A Legal Perspective

*Abdul Hamid Zeytoonli¹

Author Address

1. Assistant Professor, Department of Sport Management, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.

*Corresponding Author Address: Payame Noor University (PNU), PO. Box:19395-3697, Tehran, Iran.

Email: h.zitonly@gmail.com

Received: 2018 January 13; Accepted: 2018 March 19

Abstract

Background & Objective: Disability in human societies dates back to the history of humanity and the extent of disability in the world is irrefutable. According to a report published by the World Health Organization, about 1.5% of the world's population is disabled. The existence of millions of disabled people around the world has raised the issue of disability as a global issue and the issue of human rights of people with disabilities is one of the greatest challenges of today's societies. Therefore, the rights of disabled people have been attentive to the United Nations and other international organizations over a long period of time. The UN General Assembly, in its most important step in 2006, approved the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its related optional protocol. The purpose of this Convention is to protect the rights of persons with disabilities from all human rights and fundamental freedoms and to promote respect for their inherent dignity. One of the basic rights of persons with disabilities is the right to participate in sports activities. Because the participation of the disabled in sports activities has increased the level of happiness, self-confidence, independence, socialization and life expectancy. The aim of this survey was to investigate environmental barriers to participation in physical activity through a legal perspective.

Methods: The research was practical in purpose and data collection method was descriptive – survey. The study population of this study includes all physically and mentally handicapped people in Golestan province, of whom 173 individuals were selected through random sampling. The research instruments for were a questionnaire designed by Poornjbar (1393), Zebardast (1395), Text Convention on the Rights of Disabled Persons (Jan Ghorban & Zare, 1390) and other specialized texts, whose validity was confirmed by the professors. The internal consistency of the questionnaire was obtained by using the Cronbach's alpha coefficient for the whole questionnaire ($\alpha = 87/0$). The Friedman test, t test and Pearson¹ correlation coefficient were used to test the research hypotheses. Statistical Package for Social Sciences Software (version 21) was used to analyze the data.

Results: Research findings on the description and prioritization of the average rating among types of activities of the disabled persons in leisure time showed that participation in sports activities was among the lowest rank. Among the 18 indicators of the legal status of the disabled, the only 3 indicators, namely, "the right to education and equal opportunity at all levels and in the form of lifelong learning, respect for the inherent dignity and individual autonomy, enjoying the right to liberty and individual security equal to others" from the perspective of the disabled persons were found to be desirable. Also, there is a negative and significant relationship between the level of activity of the disabled and each of the barriers at the 99% confidence level; From the strongest to the weakest severity of the relationship with the degree of participation of persons with disabilities, respectively, are the "economic", "sports facilities and facilities", "social protection", "information and advertising", "access to the gym and playgrounds", "management and program" "And "mental and physical barriers".

Conclusion: According to the findings of this research, economic and social support is one of the effective factors in increasing the participation of the disabled persons in sports activities.

Keywords: Legal Status, Barriers, Participate, Sport Activities, Disabled Persons.

مطالعه جایگاه حقوقی و وضعیت و موانع مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی

*عبدالحمید زیتونلی^۱

توضیحات نویسندگان

۱. استادیار گروه مدیریت ورزشی دانشگاه پیام‌نور، ایران.
 *آدرس نویسنده مسئول: استان گلستان، گرگان، انجیراب، دانشگاه پیام‌نور گرگان.
 *رایانامه: h.zitonly@gmail.com

تاریخ دریافت: ۲۳ دی ۱۳۹۶؛ تاریخ پذیرش: ۲۸ اسفند ۱۳۹۶

چکیده

هدف: مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی باعث شادابی، اجتماعی‌شدن، افزایش اعتمادبه‌نفس و امید به زندگی آن‌ها می‌شود. هدف از پژوهش حاضر بررسی جایگاه حقوقی و وضعیت و موانع مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی در استان گلستان است.

روش بررسی: تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از جهت جمع‌آوری اطلاعات توصیفی و پیمایشی بود. جامعه آماری این پژوهش را تمامی معلولان جسمی و حرکتی ورزشکار در استان گلستان تشکیل دادند که ۱۷۳ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که استادان، روایی صوری آن را تأیید کردند. همسانی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه، ۰/۸۷ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون فریدمن و آزمون تی با نمونه‌ای مستقل در سطح خطای ۵ درصد در همه آزمون‌ها، با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ به کار گرفته شد.

یافته‌ها: بررسی میانگین رتبه‌ها در میان فعالیت‌های معلولان نشان داد که شرکت در فعالیت‌های ورزشی جزو کمترین رتبه‌هاست. از بین ۱۸ شاخص وضعیت حقوقی معلولان، تنها ۳ شاخص «حق آموزش و فرصت برابر، احترام به منزلت ذاتی، برخورداری از حق آزادی و امنیت فردی» در سطح مطلوب (بیشتر از ۳) قرار داشتند. بین موانع و میزان فعالیت معلولان در سطح خطای ۰/۰۱ درصد، رابطه منفی و معنادار وجود داشت ($p < 0.01$ و $r = -0.393$) که مهمترین مانع مشارکت معلولان در ورزش، موانع اقتصادی بود.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های این پژوهش حمایت اقتصادی و اجتماعی معلولان از عوامل مؤثر بر افزایش مشارکت این افراد در فعالیت‌های ورزشی است.

کلیدواژه‌ها: جایگاه حقوقی، وضعیت، موانع، مشارکت، فعالیت‌های ورزشی، معلولان.

معلول بودن در جوامع بشری قدمتی به تاریخ پیدایش بشر دارد و میزان شیوع معلولیت در جهان انکارناپذیر است. طبق گزارش منتشر شده از سوی سازمان بهداشت جهانی حدود ۱/۵ درصد از جمعیت جهان معلول هستند. در ایران با احتساب جانبازان، آمارهای موجود حدود ۴ درصد جمعیت کشور را دارای معلولیت ذکر می‌کنند (۱). سازمان جهانی بهداشت^۱، معلول بودن را اختلال و محدود بودن فرد در ایفای نقش طبیعی و کامل فرد، مرتبط با سن، جنس، وضعیت فرهنگی و اجتماعی تعریف می‌کند که به دنبال یک نقص یا ناتوانی به وجود می‌آید (۲). بانک جهانی تخمین می‌زند حدود ۶۰۰ میلیون نفر، یا ۱۰ درصد از جمعیت جهان معلول هستند و حدود ۸۰ درصد از این افراد در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند. اگر خانواده‌های معلولان را هم در نظر بگیریم حداقل ۲۵ درصد از مردم جهان به‌طور مستقیم تحت تأثیر معلولیت قرار می‌گیرند (۳). وجود بیش از ۶۵۰ میلیون نفر معلول در سرتاسر جهان، موضوعی تأمل برانگیز است که تلاش جامعه بشری را برای ادامه زندگی توأم با حیثیت و کرامت انسانی بر پایه موازین حقوق بشر، طلب می‌کند. موضوع حقوق انسانی افراد دارای معلولیت از دغدغه‌های بسیار بزرگ جوامع امروزی است که با افزایش روزافزون میزان رشد ناتوانی و نیز رقم مطلق افراد دارای ناتوانی، ابعاد انسانی این پدیده بسیار وسیع‌تر است از آنچه تصور می‌شود. چیزی که در این میان اهمیت دارد، برخورد حقوقی با این موضوع است. از اوایل دهه هفتاد میلادی توجه جامعه بین‌المللی و در رأس آن سازمان ملل متحد در حمایت از افراد معلول، روبه‌گسترش بوده است. طی دوره‌ای طولانی به حقوق معلولان در سازمان ملل متحد و دیگر سازمان‌های بین‌المللی توجه بسیاری شده است. نتیجه بسیار مهم سال بین‌المللی معلولان، ۱۹۸۱، «برنامه اقدام جهانی درباره معلولان» بود که در قطعنامه ۳۷/۵۲ مورخ ۳ دسامبر ۱۹۸۲ مجمع عمومی به تصویب رسید. سال بین‌المللی معلولان و برنامه اقدام جهانی، انگیزه‌ای نیرومند برای پیشرفت در این زمینه فراهم کرد. در متن سال بین‌المللی و برنامه اقدام جهانی، به حق برخورداری معلولان از امکانات یکسان با دیگر شهروندان و سهم برابر در بهبود وضعیت زندگی ناشی از پیشرفت اقتصادی و اجتماعی تأکید شد. مجمع عمومی سازمان ملل متحد با اعلام سال ۱۹۸۱ به‌عنوان سال جهانی معلولان، اولین قدم را برداشت. پس از آن از ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۲ در آسیا دهه معلولان آسیا نام‌گذاری شد و اروپاییان نیز سال ۲۰۰۳ را سال معلولان اروپایی نامیدند. در قدمی بسیار مهم در سال ۲۰۰۶، مجمع عمومی سازمان ملل کنوانسیون حقوق معلولان و پروتکل اختیاری مربوط به آن را تصویب کرد (۴). هدف این کنوانسیون، ارتقا و حمایت و تضمین بهره‌مندی برابر و کامل افراد معلول از تمامی حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین و ارتقای احترام به منزلت ذاتی آن‌ها است. افراد دارای معلولیت در این کنوانسیون شامل کسانی می‌شوند که دارای نواقص درازمدت فیزیکی، ذهنی، فکری یا حسی هستند که در تعامل با موانع گوناگون امکان دارد مشارکت کامل و مؤثر آنان در موقعیت

برابر با دیگران در جامعه متوقف شود. این مقررات سندی برای سیاست‌گذاران و اقدام برای معلولان و سازمان‌های آنان ارائه می‌دهد. آن‌ها مبنایی برای همکاری فنی و اقتصادی بین کشورها و سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌های بین‌المللی به‌وجود می‌آورند. هدف این مقررات تضمین این امر است که دختران، پسران، زنان و مردان معلول، به‌عنوان اعضای جوامع خود بتوانند حقوق و تعهدات برابر با دیگران داشته باشند. مقدمه و خلاصه متن کنوانسیون حقوق معلولان ۲۰۰۶، با تأکید بر نیاز معلولان به تضمین برخورداری بدون تبعیض از تمامی حقوق و آزادی‌های اساسی، اذعان دارد که معلولان متفاوتند و از این رو به حمایت و مراقبت‌های خاص نیازمند هستند و تبعیض درباره هر انسان براساس معلولیت و تضييع ارزش و کرامت ذاتی اوست. این کنوانسیون در ابتدا احترام به منزلت ذاتی و خودمختاری و استقلال از جمله آزادی و امنیت فردی و کرامت ذاتی و سپس به برابری فرصت‌های معلولان در حوزه آموزش، دسترسی، آگاه‌سازی، حق حیات، بهداشت و توان‌بخشی، کار و استخدام، مشارکت در فعالیت‌های سیاسی، شناسایی برابر در پیشگاه قانون و حق دادخواهی، مشارکت در زندگی فرهنگی، تفریحی، فراغت و ورزش پرداخته است (۵). آخرین آمار سازمان بهزیستی کشور مربوط به سال ۹۳ است که یک میلیون و ۱۷۰ هزار نفر از معلولان شناسایی شده و در سازمان بهزیستی کشور پرونده دارند. ۴۰ درصد این افراد معلول جسمی حرکتی، ۲۷ درصد معلول ذهنی، ۱۴ درصد معلول شنوایی، ۱۰/۵ درصد معلول بینایی و ۷/۵ درصد بیماران روان مزمن هستند (۶). چیزی که بیش از همه برای افراد معلول مهم تلقی می‌شود، کسب یا حفظ سلامتی از دست رفته است و در این خصوص بر طبق نظر محققان علوم پزشکی و متخصصان تربیت بدنی و علوم ورزشی، فعالیت جسمانی از نیازهای بسیار ضروری معلولان از دیدگاه تفریحی و درمانی و روانی و مهم‌ترین وسیله جهت جبران کمبودها و کاستی‌ها به‌ویژه تأمین سلامتی محسوب می‌شود. با توجه به پیدایش معلولیت و بروز مشکلات روحی و روانی (۷)، همچنین بروز نشانه‌های ضعف جسمانی، کاهش اعتماد به نفس، احساس بی‌کفایتی و سربار بودن، احساس اندوه و شخصیت منفی‌گرایی (۸)، موانع محیطی، اطلاعاتی، روحی و جسمانی، دسترسی، موانع حمایت اجتماعی و اقتصادی (۹) و تمایل نداشتن معلولان به شرکت در برخی فعالیت‌های اجتماعی و ورزشی، نیاز به ورزش و تأثیر سلامتی آن در افراد معلول بسیار بیشتر از افراد سالم احساس می‌شود. محققان و متخصصان زیادی ورزش را برای تحرک بدن و پیشگیری از کسالت معلولان پیشنهاد کرده و عقیده دارند که ورزش نه تنها موجب نشاط و شادابی معلولان می‌شود بلکه نقش بسیار اساسی را در بهبود وضعیت جسمی و روانی این افراد دارد (۱۰). مور و همکاران نیز در تحقیقات خود بیان کردند فعالیت بدنی باعث افزایش شادکامی، اعتماد به نفس، سلامت جسمانی و روانی و کاهش افسردگی و اضطراب در طول عمر انسان‌های سالم و معلول می‌شود (۱۱). یافته‌های شاپیرو و همکاران نیز مؤید آن است که ورزش و فعالیت‌های بدنی در اوقات فراغت می‌تواند به‌عنوان

^۱ - world health organization

اولین عامل، امید به زندگی را در معلولان افزایش داده و سبب شادابی، تماس با دیگران، مشارکت در کارهای جمعی و جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت شود. همچنین روابط دوستانه‌ای که در داخل و خارج از ورزش معلولان شکل می‌گیرد، می‌تواند از طریق ایجاد حالات مثبت مانند احساس لذت، رضایت، شوق و اشتیاق منجر به بهبود کیفیت زندگی معلولان شود (۱۲). نتایج تحقیق شکری و همکارانش نشان داد که ورزش و فعالیت‌های جسمانی در بهبود روحیه، اعتماد به نفس و سلامت روان افراد معلول حسی نقش مهمی دارد (۱۳). ستاری و همکارانش نیز در تحقیق خود بیان کردند تماس و ارتباط افراد جامعه با معلولان از طریق ورزش و اطلاع از توانمندی‌های آنان، زمینه‌های نگرش مثبت و پذیرش بهتر را در مردم در قبال معلولان فراهم می‌سازد (۱). یافته‌های نادری و همکارانش نیز مشخص کرد ورزش و فعالیت‌های بدنی موجب افزایش عزت نفس، رشد اجتماعی، کیفیت زندگی و افزایش رضایت از زندگی در معلولان می‌شود (۱۴): لذا با در نظر گرفتن نتایج تحقیقات اخیر در نقاط مختلف دنیا مبنی بر ضعیف بودن سطح مشارکت معلولان در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی و باتوجه به اهمیت و ضرورت ورزش برای عموم مردم و نیاز اساسی برای ارتقای سلامت جسمی و روانی و اجتماعی معلولان، محقق در این پژوهش به دنبال بررسی جایگاه حقوقی معلولان باتوجه به موانع مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های ورزشی در استان گلستان است تا با بررسی جایگاه حقوق معلولان در اسناد ملی و بین‌المللی، پیشنهادها و راهکارهای کاربردی جهت توسعه ورزش معلولان در استان و کشور ارائه کند.

۲ روش بررسی

این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری اطلاعات از نوع تحقیقات توصیفی بود که به صورت پیمایشی اجرا شد. جامعه آماری این پژوهش را تمامی معلولان جسمی و حرکتی ورزشکار در تابستان و پاییز ۱۳۹۶ در استان گلستان تشکیل دادند که براساس اعلام اداره کل تربیت بدنی استان گلستان، تعداد آن‌ها ۵۸۹ نفر بود. براساس جدول کرجسی و مورگان حداقل حجم نمونه لازم برای این مطالعه، ۲۳۴ نفر است. از آنجا که حجم نمونه به دست آمده نسبت به حجم جامعه کوچک نبوده ($n_0/N > 0.05$)، حجم نمونه براساس رابطه $no/(1+n_0/N)$ تعدیل شد (۱۵) و حداقل حجم نمونه نهایی برای مطالعه کنونی، ۱۶۷ نفر به دست آمد. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه‌ای برگرفته از پژوهش‌های پوررنجبر (۱۰) و زبردست (۹) و متن کنوانسیون حقوقی معلولان (۵) و دیگر متون و اسناد ملی و بین‌المللی تخصصی در خصوص حقوق معلولان بود که استادان روایی صوری آن را تأیید کردند. این پرسشنامه در سه بخش تنظیم شد: بخش اول شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی معلولان (۱۲ سؤال)، بخش دوم وضعیت جایگاه حقوقی (۱۸ سؤال)، بخش سوم موانع مشارکت در فعالیت‌های ورزشی معلولان (۴۷ سؤال). پرسشنامه دارای هفت خرده‌مقیاس (براساس تحقیقات گذشته و نظر استادان) روحی و جسمانی، اقتصادی، مدیریت و برنامه‌ریزی، طراحی اماکن،

دسترسی، اطلاعاتی و تخصص، حمایت اجتماعی بود. همچنین براساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵)) طراحی شد. برای بررسی همسانی درونی پرسشنامه در مطالعه‌ای مقدماتی، پرسشنامه بین ۴۰ نفر از معلولان حرکتی جسمی توزیع شد. با استفاده از آلفای کرونباخ، همسانی درونی برای کل پرسشنامه، ۰/۸۷ به دست آمد که همسانی مناسب ابزار استفاده شده را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است از ۲۰۰ پرسشنامه توزیع شده بین اعضای جامعه، ۱۸۷ پرسشنامه به محقق بازگردانده شد که فقط ۱۷۳ عدد از آن‌ها قابل بررسی بودند و بقیه به دلیل نواقص، از فرآیند تحلیل حذف شدند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی و فراوانی نسبی و شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی)، برای بررسی روابط بین موانع مشارکت و سطح مشارکت معلولان از ضریب همبستگی پیرسون^۱، برای اولویت‌بندی فعالیت‌های معلولان در اوقات فراغت از آزمون فریدمن و جهت بررسی وضعیت حقوقی معلولان نیز از آزمون تی با نمونه‌ای مستقل، با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ به کار گرفته شد. اگر حد زیاد و کم فاصله اطمینان هریک از شاخص‌ها بیشتر از ۳ باشد، وضعیت شاخص مدنظر مطلوب تلقی می‌شود و بالعکس. لازم به ذکر است سطح خطای در حد قبول همه آزمون‌ها ۵ درصد در نظر گرفته شده است.

۳ یافته‌ها

اطلاعات مربوط به آمار توصیفی به دست آمده از نمونه آماری نشان داد که از تعداد ۱۷۳ نمونه مدنظر در این پژوهش ۱۱۶ نفر (۶۷ درصد) را مردان، ۵۸ نفر (۳۳ درصد) را زنان، ۱۲۳ نفر (۷۱ درصد) را افراد مجرد و ۵۱ نفر (۲۹ درصد) را گروه متأهلان به خود اختصاص دادند. تحصیلات ۴۲ نفر (۲۴ درصد) زیر دیپلم، ۸۱ نفر (۴۷ درصد) دیپلم، ۲۶ نفر (۱۵ درصد) فوق دیپلم و ۲۴ نفر (۱۴ درصد) لیسانس بود. در این پژوهش ۸۰ نفر (۴۶ درصد) معلولان از لحاظ شغل و درآمد، وابسته به بهزیستی و والدین، ۴۰ نفر (۲۳ درصد) وابسته به بهزیستی، ۳۶ نفر (۲۱ درصد) وابسته به والدین و فقط ۱۷ نفر (۱۰ درصد) شاغل بودند. همچنین جدول ۱ الی ۶، شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی متغیرهای مطالعه شده را به ترتیب سن و سطح مشارکت، سطح اولویت انواع فعالیت‌های معلولان در اوقات فراغت، وضعیت حقوقی معلولان، انواع موانع و سطح مشارکت از دیدگاه معلولان نشان داده است.

نتایج آزمون فریدمن نشان داد بین سطح اولویت فعالیت‌های مختلف معلولان در اوقات فراغت تفاوت معنادار وجود دارد ($p < 0.001$) و $\chi^2 = 231.865$. بررسی میانگین رتبه‌های به دست آمده (جدول ۲) مشخص کرد فعالیت‌های «تماشای برنامه‌های تلویزیون» و «انجام کارهای صنایع دستی مانند کار با چوب» به ترتیب رتبه بیشتر و کمتر و شرکت در فعالیت‌های ورزشی رتبه ۱۱ را در میان فعالیت‌های اوقات فراغت به خود اختصاص دادند.

حد مرکزی، کیفیت توزیع فراوانی داده‌ها، نرمال فرض شده است.

۱ از آنجا که حجم نمونه مطالعه شده بیشتر از ۳۰ است و مطابق قضیه

جدول ۱. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی سن و سطح مشارکت معلولان

فاصله اطمینان		انحراف معیار	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	میانه	میانگین	متغیرها
حد زیاد	حد کم						
-	-	۶/۰۷۱	۴۸/۰	۱۴/۰	۳۰/۰	۳۰/۶۷	سن
۳/۴۳۷	۳/۰۵۸	۰/۹۷۸	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۲۵	سطح مشارکت (فعالیت)

جدول ۲. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی سطح اولویت فعالیت‌های معلولان در اوقات فراغت

رتبه	انحراف معیار	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	میانه	میانگین	فعالیت‌های معلولان در اوقات فراغت
۱۰/۳۰	۱/۳۰۰	۶/۰	۱/۰	۴/۰	۳/۵۷	سرگرمی با تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام و ...
۱۰/۶۸	۱/۳۴۴	۶/۰	۱/۰	۴/۰	۳/۶۵	تماشای برنامه‌های تلویزیون
۱۰/۲۶	۱/۳۹۹	۶/۰	۱/۰	۴/۰	۳/۵۷	تماشای DVD، فیلم ویدئویی
۸/۸۴	۱/۳۸۷	۶/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۰۹	گوش دادن به موسیقی
۸/۶۲	۱/۴۵۱	۶/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۰۳	دور هم جمع شدن با دوستان و خویشاوندان
۸/۷۹	۱/۴۹۶	۶/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۱۱	وبگردی (گشت‌وگذار در اینترنت)
۸/۰۹	۱/۴۲۶	۶/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۸۸	مراسم‌های مذهبی و دعا
۸/۴۵	۰/۹۵۱	۶/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۸۷	خرید تفریحی
۷/۹۳	۱/۰۲۶	۶/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۷۵	مطالعه کتاب، روزنامه، مجله و ...
۷/۸۴	۰/۹۹۷	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۷۱	شرکت در رویدادهای فرهنگی مانند کنسرت‌ها، نمایشگاه‌ها و ...
۷/۱۴	۰/۹۸۰	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۵۶	شرکت در فعالیت‌های ورزشی
۶/۰۴	۰/۹۳۳	۴/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۲۳	انجام بازی‌های پازل، بازی‌های رایانه ای یا ویدئویی و ...
۵/۸۵	۰/۹۴۰	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۲۲۰	حضور در رویدادهای ورزشی به‌عنوان تماشاچی
۵/۵۸	۰/۸۸۵	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۱۲	انجام کارهای صنایع دستی مانند کار با چوب
۵/۵۹	۰/۹۱۹	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۱۰	سینما رفتن

جدول ۳. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی وضعیت حقوقی معلولان براساس کنوانسیون حقوق معلولان (۵)

فاصله اطمینان		انحراف معیار	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	میانه	میانگین	شاخص‌های وضعیت حقوقی معلولان
حد زیاد	حد کم						
۳/۲۴	۲/۸۸	۰/۹۲۸	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۰۶	احترام به منزلت ذاتی و خودمختاری فردی
۲/۵۶	۲/۱۶	۱/۰۴۸	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۳۶	نبودن تبعیض و حمایت حقوقی مؤثر از معلولان
۲/۱۶	۱/۸۱	۰/۹۰۹	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۱/۹۸	آموزش و توسعه توانایی‌ها و توسعه شخصیت جهت مشارکت کامل و مؤثر معلولان در جامعه.
۲/۶۳	۲/۲۵	۰/۹۷۰	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۴۴	احترام به تفاوت‌ها و پذیرش افراد دارای معلولیت به‌عنوان بخشی از تنوع انسانی و بشری
۲/۸۲	۲/۳۸	۱/۱۴۸	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۶۰	برابری فرصت‌ها و برخورداری از منافع برابر قانونی
۲/۴۶	۲/۰۹	۰/۹۶۶	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۲۸	دسترسی برابر با سایرین به محیط آموزشی، پزشکی، مذهبی، تفریحی و ورزشی، اطلاعات و ارتباطات
۲/۳۸	۱/۹۸	۱/۰۳۶	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۱۸	افزایش آگاهی در تمامی جامعه درباره افراد دارای معلولیت و ترویج احترام و منزلت

۱/۸۳	۱/۶۰	۰/۵۸۴	۳/۰	۱/۰	۲/۰	۱/۷۱	ارتقاء شناسایی مهارت‌ها، شایستگی‌ها و توانایی‌های افراد دارای معلولیت و مشارکت آن‌ها در محیط کار و بازار کار وضعیت رسانه‌ها جهت ارتقاء برنامه‌های آموزشی و آگاه‌سازی مرتبط با افراد دارای معلولیت و به‌تصویرکشاندن حقوق افراد معلول
۱/۷۹	۱/۶۰	۰/۵۰۲	۳/۰	۱/۰	۲/۰	۱/۶۹	حق حیات برابر با سایرین و تضمین حمایت و ایمنی افراد دارای معلولیت در موقعیت مخاطره‌آمیز و فوریت‌های انسانی و طبیعی
۳/۱۱	۲/۷۵	۰/۹۳۳	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۹۳	حق آموزش و فرصت برابر در تمامی سطوح و به‌صورت آموزش همیشگی
۳/۴۴	۳/۰۲	۱/۰۸۵	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۲۳	حق و دسترسی برابر معلولان به خدمات بهداشتی، توان‌بخشی و بازپروری.
۲/۶۱	۲/۲۴	۰/۹۴۹	۴/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۴۳	حق برخورداری از فرصت اشتغال و امرار معاش از طریق کار آزادانه
۱/۹۶	۱/۶۹	۰/۶۸۶	۴/۰	۱/۰	۲/۰	۱/۸۳	حمایت اجتماعی و ارائه امکاناتی ازجمله، غذا، پوشاک و مسکن مکفی، تداوم بهبود وضعیت زندگی
۲/۵۱	۲/۱۴	۰/۹۴۶	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۳۲	حق فرصت مشارکت در زندگی سیاسی و عمومی
۳/۰۶	۲/۶۴	۱/۰۸۱	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۸۵	حق شناسایی برابر در پیشگاه قانون و حق دادخواهی
۲/۹۶	۲/۵۶	۱/۰۴۳	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۲/۷۶	برخوردراری از حق آزادی و امنیت فردی برابر با سایرین
۳/۲۶	۲/۸۵	۱/۰۷۳	۵/۰	۱/۰	۳/۰	۳/۰۶	برخوردراری از حق مشارکت برابر در فعالیت‌های فرهنگی، تفریحی، فراغت و ورزش
۲/۶۰	۲/۲۲	۰/۹۶۸	۵/۰	۱/۰	۲/۰	۲/۴۱	

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود از بین ۱۸ شاخص وضعیت حقوقی معلولان براساس کنوانسیون حقوق معلولان (۵)، تنها شاخص‌های «حق آموزش و فرصت برابر در تمامی سطوح و به‌صورت آموزش همیشگی، احترام به منزلت ذاتی و خودمختاری فردی، برخورداری از حق آزادی و امنیت فردی برابر با سایرین» از دیدگاه

جدول ۴. شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی موانع مشارکت از دیدگاه معلولان

موانع مشارکت	میانگین	میانه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار
موانع روحی و جسمانی	۳/۰	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۸۲۰
موانع حمایت اجتماعی	۳/۲۹	۳/۰	۲/۰	۴/۰	۰/۵۶۷
موانع اقتصادی	۳/۴۸	۳/۰	۲/۰	۵/۰	۰/۵۳۹
موانع اماکن و تجهیزات ورزشی	۳/۴۱	۳/۰	۲/۰	۵/۰	۰/۵۱۷
موانع دسترسی	۳/۲۰	۳/۰	۲/۰	۵/۰	۰/۶۸۵
مدیریت و برنامه‌ریزی	۳/۰۴	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۶۰۳
موانع اطلاعاتی و تبلیغات	۳/۱۲	۳/۰	۲/۰	۴/۰	۰/۴۹۴

جدول ۵. نتایج ضرایب همبستگی پیرسون بین موانع و سطح مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی

موانع							مشارکت	شدت همبستگی (فعالیت)
اطلاعاتی و تبلیغات	حمایت اجتماعی	دسترسی	اقتصادی	مدیریت و برنامه‌ریزی	روحی و جسمی	اماکن و تجهیزات ورزشی		
-۰/۳۰۳	-۰/۳۰۹	-۰/۲۸۶	-۰/۳۹۳	-۰/۲۸۱	-۰/۲۷۱	-۰/۳۴۷		
۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۰۰۰	p	

باتوجه به جدول ۵ بین میزان فعالیت معلولان و هریک از موانع در سطح اطمینان ۹۵ درصد، رابطه منفی و معنادار وجود دارد. ضرایب همبستگی بین میزان مشارکت معلولان بین ۰/۲۷۱ تا ۰/۳۹۳- قرار داشت که شدت رابطه قوی تر تا ضعیف تر با میزان مشارکت معلولان به ترتیب به موانع «اقتصادی»، «اماکن و تجهیزات ورزشی»، «حمایت اجتماعی»، «اطلاعاتی و تبلیغات»، «دسترسی»، «مدیریت و برنامه ریزی» و «روحي و جسمی» اختصاص دارد.

۴ بحث

یافته‌های پژوهش درباره توصیف و اولویت بندی میانگین رتبه‌ها در میان انواع فعالیت‌های معلولان نشان داد مشارکت در فعالیت‌های ورزشی جزو رتبه‌های کمتر در میان فعالیت‌های معلولان بوده است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌هایی همچون زبردست و شریفیان و پوررنجبر و همکاران و نادری و همکارانش همسوست (۹۰، ۱۰، ۱۴). همچنین باتوجه به یافته‌های تحقیق، اکثر شاخص‌های حقوقی معلولان از دیدگاه معلولان زیر میانگین قرار داشته و مطلوب نبوده و نیاز به رسیدگی و حمایت قانونی دولت دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش‌هایی همچون توسلی و همکاران و جان قربان و همکاران و فرجی هم‌راستا بوده و در پژوهش‌های بالا نیز میزان تحقق حقوق معلولان براساس کنوانسیون در سطح ضعیفی گزارش شده است (۵-۳). محققان و متخصصان زیادی ورزش را برای تحرک بدن و پیشگیری از کسالت معلولان پیشنهاد کرده و عقیده دارند که ورزش موجب نشاط و شادابی و بهبود وضعیت جسمی و روانی (۱۰)، باعث افزایش شادکامی، اعتماد به نفس، سلامت جسمانی و روانی، کاهش افسردگی و اضطراب (۱۱)، افزایش امید به زندگی، شادابی، مشارکت در کارهای جمعی و جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت و بهبود کیفیت زندگی معلولان (۱۲)، بهبود روحیه و سلامت روان افراد معلول (۱۳)، افزایش زمینه‌های نگرش مثبت مردم در قبال معلولان (۱) و افزایش رضایت از زندگی در معلولان (۱۴) می‌شود.

باتوجه به یافته‌های تحقیق، بین میزان فعالیت معلولان و هریک از موانع در سطح اطمینان ۹۵ درصد، رابطه منفی و معنادار وجود دارد. ضرایب همبستگی بین موانع و سطح مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی مشخص کرد موانع «اقتصادی»، «اماکن و تجهیزات ورزشی»، «حمایت اجتماعی»، «اطلاعاتی و تبلیغات»، «دسترسی»، «مدیریت و برنامه ریزی» و «روحي و جسمی» به ترتیب از موانع مهم‌تر مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی هستند. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌هایی همچون ستاری و همکاران، زبردست و شریفیان، پوررنجبر و همکاران، مور و همکاران (۹-۱۱، ۱) هم‌راستا است. یافته‌های این مطالعه نشان داد موانع اقتصادی از جمله نداشتن شغل و درآمد ثابت و کمبود اماکن و تجهیزات ورزشی از موانع بسیار مهم مشارکت نکردن معلولان استان گلستان در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی است. باید توجه داشت که غنی‌سازی اوقات فراغت معلولان می‌تواند بسیاری از نیازهای این گروه در تفریح، سرگرمی، ایجاد تنوع، شکوفایی استعدادها، شخصی، رشد فرهنگی، شکوفایی فردی و اجتماعی و توسعه مهارت‌های

شناختی و حسی و حرکتی را برآورده کند. یافته‌های این تحقیق همچنین بیان کرد، نبودن حمایت اجتماعی از جمله حمایت‌نشدن ورزش معلولان از طرف مسئولان و اسپانسرهای ورزشی از موانع بسیار مهم مشارکت معلولان استان گلستان در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌هایی همچون ستاری و همکاران، زبردست و شریفیان، پوررنجبر و همکاران، مور و همکاران هم‌راستا بوده و در پژوهش‌های بالا نیز نبودن حمایت اجتماعی یکی از موانع مهم مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی گزارش شده است (۱۱-۹، ۱).

۵ نتیجه‌گیری

باتوجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه‌گیری کرد که وضعیت حقوقی معلولان در کشور ما در برخورداری از حق برابر در اکثر مواقع به‌خصوص در مشارکت برابر در فعالیت‌های فرهنگی و تفریحی و ورزشی در سطح مطلوبی نیست. موانع مهم مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی موانع فردی یا روحی و روانی و مدیریت و برنامه ریزی و اطلاع‌رسانی نیست، بلکه موانع اقتصادی و نبودن حمایت اجتماعی و کمبود فضا و امکانات ورزشی و دسترسی است که باید با مدیریت و برنامه ریزی صحیح و افزایش بودجه ورزشی برای رفع این موانع اقدام شود. یکی از حقوق اساسی معلولان حق کارکردن و دارا بودن شغل و حمایت اقتصادی و اجتماعی است؛ لذا برنامه ریزی جهت کسب شغل و بهبود وضع اقتصادی معلولان (با ابلاغ به تمامی ارگان‌های دولتی، خصوصی، باشگاه‌های ورزشی و... جهت جذب معلولان متخصص و توانمند در مشاغل مختلف)، توسعه انواع فضاها و امکانات ورزشی قابل استفاده معلولان (در مساجد، پارک‌ها، دانشگاه‌ها، مدارس و...) جهت توسعه انواع ورزش برای شادابی معلولان و برای بهبود وضعیت جسمی، افزایش شادکامی، اعتماد به نفس، سلامت جسمانی و روانی و کاهش افسردگی و اضطراب پیشنهاد می‌شود. همچنین افزایش مشارکت معلولان در فعالیت‌های اجتماعی (با برگزاری پیاده‌روی خانوادگی همراه با معلولان در هر ماه در همه استان‌ها) جهت جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت، بهبود کیفیت زندگی، غنی‌سازی اوقات فراغت و افزایش امید به زندگی معلولان به وسیله ورزش و مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی باتوجه به کنوانسیون حقوق معلولان درخواست می‌شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که همگرایی و حمایت مطلوبی به‌خصوص از طرف مسئولان دولت و بهزیستی و رسانه‌ها جهت تحقق حقوق معلولان و افزایش انگیزه و بهبود مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی جهت غنی‌سازی اوقات فراغت صورت گیرد.

۶ تشکر و قدردانی

بدین وسیله از دانشگاه پیام‌نور که اعتبارات مالی این طرح را تأمین کردند و از تمامی معلولان عزیز که در این پژوهش همکاری داشتند، تشکر و قدردانی می‌شود.

References

1. Sattari B, Omidvar K, Ya'ghoubi V. Measurement of Attitude of Rural Families with Handicapped Member(s) towards Handicappeds in Fields Where Community Based Rehabilitation (C.B.R.) Has Excuted with Those who Has Not. Archives of Rehabilitation. 2005; 6 (3) :25-32. [Persian][[link](#)]
2. Andrade MSR, Mendonça LM, Chadi G. Treadmill running protects spinal cord contusion from secondary degeneration. Brain Research. 2010 Jul 30; 1346: 266–78. [[link](#)].
3. Faraji MA. Comparative analysis of non-discrimination principle on disability in Employment. Iran J Med Law. 2014; 8 (29): 167-195. [Persian][[Link](#)]
4. Tavasoli Naeini M, Kaviar M. A Deliberation on Disabled Persons from the View Point of CRPD and other International Documents. Private Law. 2008; 5 (13): 29-50. [Persian][[link](#)]
5. Jan Ghorbani A, Abolhasani Zare HR. Protection of the human rights of persons with disabilities in international law. The Scientific & Educational Bimonthly of the Public. 2012; 4 (15): 95-111. [Persian][[link](#)]
6. Zarandi H, Mohades F. Comparison of General Health in Iranian Physical Disabled Athletes and Non-athletes with Spinal Cord Injuries. Research Journal of International Studies. 2011;18: 84-96. [Persian] [[link](#)]
7. Sepasi H, Nourbakhsh P, Aghaei H. A Comparison of Sport Personality Characteristics and Mental Health Dimensions of Disabled and Non-disabled Male Athletes. International Journal of Health. 2012; 2.(3). [[link](#)].
8. PourRanjbar M, Keshavarz L, Sharifian E, Farahani A. Barriers for Wheelchair-User Disabled People to Participate in Leisure Physical Activities in Southeast of Iran. Journal of Kerman University of Medical Sciences. 2015 Dec 1; 22 (5): 555–68. [Persian][[link](#)]
9. Zebardast MA, Sharifian E. An Assessment of Barriers to Participation of Iranian People with Spinal Cord Injury in Recreational Physical Activity. Journal of Sport Management. 2016; 8 (3): 343-357. [Persian][[link](#)]
10. Poorranjbar M, Keshavarz L, Sharifian E, Farahani A. Participant barriers of Kerman province's wheel chaired people in recreational activities. J Health Dev. 2014; 3 (2):175 –188. [Persian][[link](#)]
11. Moore Harrison TL, Speer EM, Johnson Farris T, Cress EM. The effects of Aerobic Training and Nutrition Education on Functional Performance in Low Socioeconomic Older Adults. Journal of Geriatric Physical Therapy. 2008; 31 (1): 18-23.[[link](#)].
12. Shapiro DR, Martin JJ. Athletic identity, affect, and peer relations in youth athletes with physical disabilities. Disabil Health J. 2010 Apr; 3 (2): 79–85.[[link](#)].
13. Shokri B, Zareei M, Sahraee O. Comparing the Mental Health of the Athletic and Non-Athletic Sensory-Disabled People. Socialworkmag. 2015; 4 (3) : 37-43. [Persian][[link](#)].
14. Naderi A, sakinepoor A, Farhadi V, Shabani F. A Comparative Study of the Comparison of Quality of Life and Life Satisfaction, Self-esteem and Social Development between Disabled Athletes and Non-athletes with Disabilities. MEJDS. 2017; 7: 12-12. [Persian] [[link](#)]
15. Sarmad Z, Bazargan A, Hejazi, E. Research Methods in Behavioral Sciences. 31. Tehran: Agah Publications; 2018. [Persian][[link](#)]
16. World Health Organization and the World Bank. World Report on Disability. World Health Organization and the World Bank; 2011.[[link](#)]